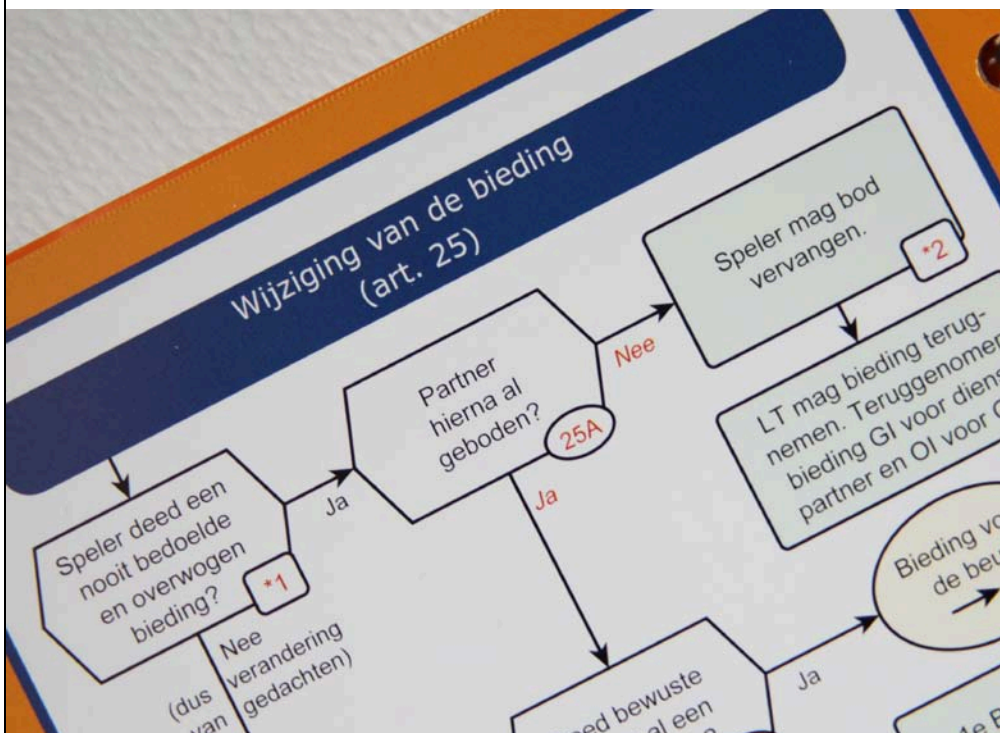

Bridge Service

Arbitrair

Verschijnt
onregelmatig

8 december 2014
nr. 133

Voor arbiters en
bridgers die correct
en met plezier willen
arbitreren en bridgen

Voor vragen,
arbitrage, middeling
en advies:
**rob.stravers@
upcmail.nl**

Redactie:

Ron Jedema
Siger Seinen
Rob Stravers, eindredactie

Arbitrair is gratis!

Alleen als je echt heel graag een bedrag wilt overmaken, mag je dat doen, naar: rekeningnummer: NL76ABNA0549444440 t.n.v. R.A.M. Stravers (voor overmaking uit een ander land: BIC-code: ABNANL2A.
Opgelet! Bijdragen zijn alleen toegestaan over reeds gepubliceerd werk!
En elke cent gaat in de 'Bridgepot'.

Reeds verschenen nummers inzien:

www.bridgeservice.nl

Voor heel veel informatie

www.bridgevraagbaak.nl

Eindejaars bridgedrive en diner

Eind december wordt de bridgepot gelegegd. Van dat geld bridge en dineer ik dan met het volledige Bridge Serviceteam. Winst wil ik niet maken; als de pot het toelaat breiden we het aantal deelnemers uit met het inloten van zoveel mogelijk donateurs.

Inhoud

03 Openingstrio Arbitrair 133

Uitwerking van de antwoorden op de drie openingsvraagstukken

07 Anders omgaan met een niet bedoelde bieding?

De arbitrage, de uitspraak van de Protestcommissie en hoe we daarmee kunnen omgaan.

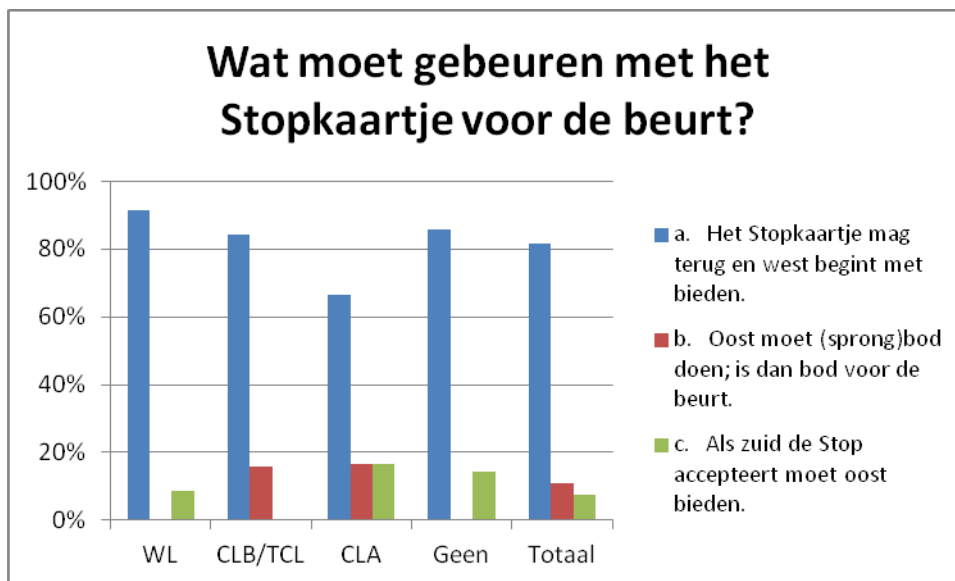
10 Nieuwe Dossiers

- 10 Wel of niet 'open' op tafel?
- 11 Correcte score of strafscore?
- 12 Wie bood voor de beurt?
- 13 Onfatsoenlijk!
- 14 Te langzaam...
- 17 Verkeerde zit
- 19 Tussenstand wel of niet op Bridgemate?
- 19 In plaats van Stop- en Alertkaartje
- 21 Juiste speelvolgorde na uitkomst voor de beurt?
- 22 Voorbehoud recht
- 24 Verkeerde uitleg
- 27 Gepasseerd door achterliggend verkeer
- 28 Claim...

Openingstrio Arbitrair 133

Arbitrair nummer 133 openen we met de ontvangen antwoorden op de volgende drie spelregelvraagstukken:

1. West is geveer. Maar oost pakt als eerste het biedkaartje 'Stop' uit zijn box. Met de beeldzijde zichtbaar raakt het kaartje nog nét niet de tafel. Op dat moment ziet oost dat west de geveer is en steekt het kaartje terug in zijn biedbox. Zuid vraagt arbitrage. Hoe ga jij hier als arbiter mee om?
 - a. Het Stopkaartje mag inderdaad terug en west begint met bieden. De mogelijke informatie van het Stopkaartje mag west niet gebruiken.
 - b. Oost heeft met het Stopkaartje A gezegd, en moet nu ook B zeggen in de vorm van een (sprong)bod. Vervolgens moet dat bod worden behandeld als bod voor de beurt.
 - c. Zuid heeft het recht het Stopkaartje te accepteren. Als zuid dat doet, moet oost zijn bod compleet maken. Als zuid het Stopkaartje niet accepteert, mag dat straffeloos terug in de biedbox en begint west met bieden.

'Stop' is geen bieding; kan dus ook geen 'Bod en/of Bieding voor de beurt' zijn. En we gaan deze onregelmatigheid zeker niet verergeren door deze 'aankondiging voor de beurt' compleet te laten maken met een sprongbod. Antwoord a (de blauwe kolom) is het enige correcte antwoord.

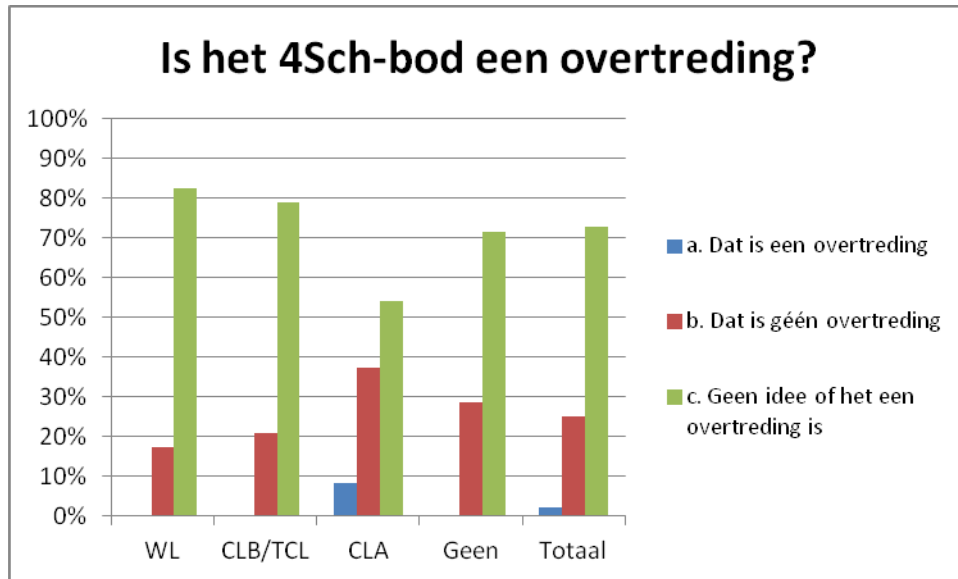
Dat geldt ook voor een Stopkaartje dat wél op de beurt wordt gelegd zónder sprongbod. Het Stopkaartje is dan onterecht gebruikt, en dat is informatie die de partner uiteraard niet mag gebruiken.

2.	West	Noord	Oost	Zuid
	1♦	pas	1♠	2♣
	... pas	pas	4♠	

West past na een duidelijke denkpauze. Na oosts 4♠-bod vraagt zuid arbitrage.

Wat vind jij van oosts 4♠-bod?

- Dat is een overtreding.
- Dat is géén overtreding.
- Geen idee of het een overtreding is.

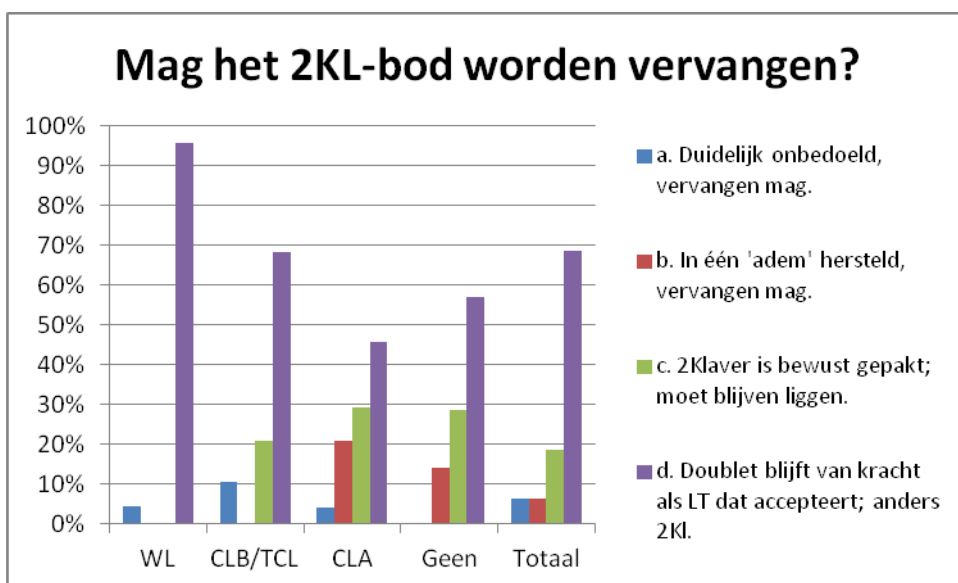

Als arbiter maak je niet de fout om de handen te bekijken; daarmee zou je jezelf verlagen tot bron van ongeoorloofde informatie. Antwoord c is daarom het correcte antwoord. Oost kán een hand hebben die geen enkele vorm van OI nodig heeft om 4♠ uit te bieden. Pas na de 13e slag kan de arbiter de hand van oost bekijken en vaststellen of sprake kan zijn van OI-gebruik.

3.	West	Noord	Oost	Zuid	Zuidhand
	--	--	1♥	2♣/Doublet	♠ A H V 2
					♥ H V B 10
					♦ A H 9 7
					♣ 4

Meteen nadat zuid 2♣ heeft neergelegd, ziet hij oosts 1♥-opening waarop hij het 2♣-kaartje verwisselt voor Doublet. West vraagt arbitrage. In welk oordeel kun jij je vinden?

- 2♣ is duidelijk onbedoeld; je staat de vervanging in Doublet toe.
- Zuid herstelde zijn fout 'in één adem'; je staat de wijziging toe.
- 2♣ is bewust gepakt en op tafel gelegd; 2♣ wordt gehandhaafd.
- De linkertegenstander, West, mag het Doublet accepteren; als west het doublet niet accepteert, moet zuid weer 2♣ neerleggen. Partner noord mag zelfs niet de suggestie wekken dat hij de informatie van de teruggenomen bieding gebruikt.

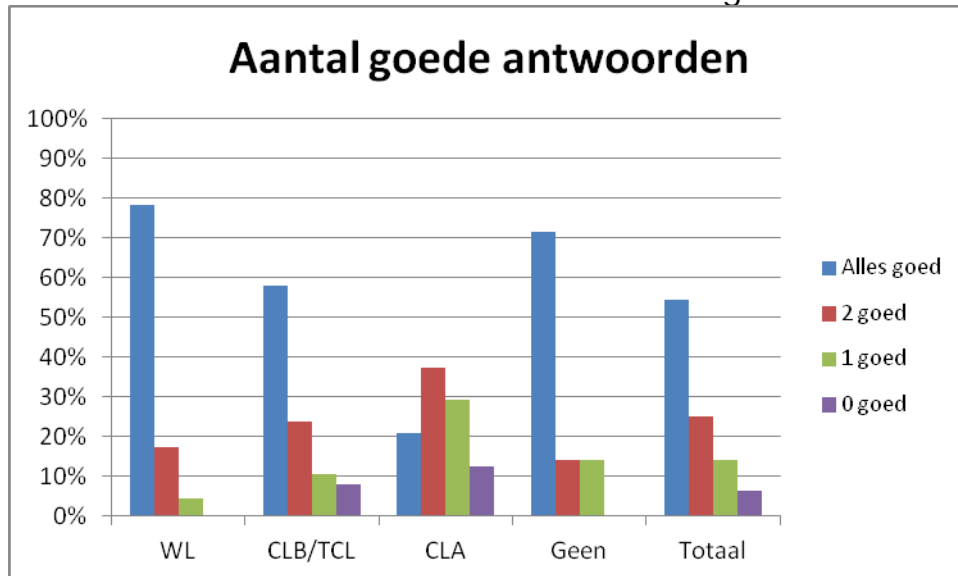

Een makkie! Zuids non-verbale boodschap spreekt duidelijke taal. Zuid zag oosts 1♥-opening over het hoofd, waardoor hij dacht met 2♣ zijn sterke hand te vertellen. Zuid pakte het 2♣-kaartje dus heel bewust. Geen sprake van artikel 25A dat zuid - zonder enige inspraak van west - alle ruimte zou geven voor de wijziging in Doublet.

We vallen hierdoor in artikel 25B, dat west het recht geeft het Doublet wel of niet te accepteren. Antwoord d is het juiste antwoord.

De juiste antwoorden van de gediplomeerde arbiters liggen geheel in de lijn van de gevolgde opleiding. Alleen de (vijf) arbiters zónder opleiding doorbreken de logische afdaling...

Ik maakte ook een overzicht van het aantal goede antwoorden.

Aantal ontvangen en verwerkte antwoorden:

23 WL's, 38 CLB's/TCL's, 24 CLB's en 7 enthousiastelingen zónder diploma.

Ruim driekwart van de **WL's** behandelden deze drie zaken correct; 17% maakte één verkeerde keus. De WL's scoorden het laagst op vraagstuk 2; één WL merkte op dat hij de vraagstelling van vraag 2 niet goed vindt. Enkele arbiters beantwoordden deze vraag met het voornemen om achteraf de hand van oost te laten bieden door een panel van (gelijkwaardige) spelers. Die antwoorden rekende ik ook goed.

Ruim de helft (58%) van de CLB's scoorden honderd procent; dat zou je wat pover kunnen noemen, omdat het geen al te pittige vragen zijn.

Voor ruim 80% van de CLA's lijkt deze 'triokost' aan de (te) zware kant.

Opmerkelijk dat de zeven arbiters zonder opleiding gemiddeld tussen de WL's en CLB's scoorden.

Mijn - voorzichtige - conclusie

Arbiters zullen regelmatig aan de bak moeten om hun kennis en inzicht op peil te houden, of te brengen. Mijn voorkeur gaat uit naar een periodieke toets van de meest voorkomende praktijkgevallen. Hoe groter de kans op de juiste rechtzetting, des te groter het speelplezier van de spelers en het arbitreergenoegen van de arbiter.

Rob Stravers

Anders omgaan met een niet bedoelde bieding?

In november 2014 deed zich het volgende voor:

West	Noord	Oost	Zuid
--	pas	1♠	pas
3♦ ^A	pas	pas ^B	pas

^A 3♦ toonde een inviterende hand in schoppen.

^B Na zuids pas wil oost zijn pas vervangen door 3♠.

Oost verklaarde dat hij had nagedacht over wel of niet ingaan op wests invite van 4♠. Nadat hij besloot dat niet te doen, paste hij, waardoor het te spelen contract 3♦ werd. Omdat oost geen moment 3♦ had willen spelen, beriep hij zich op artikel 25A, waarin onder andere staat, ik citeer uit de Spelregels:

- Tot zijn partner een bieding doet, mag een speler een niet bedoelde bieding vervangen door zijn voorgenomen bieding (*Een speler mag een niet bedoelde bieding wijzigen zolang aan de voorwaarden van artikel 25A is voldaan, ongeacht de manier waarop hij zich van zijn fout bewust wordt.*) maar alléén als hij dit doet of tracht te doen zonder denkpaauze.
- Een bieding mag niet vervangen worden wanneer zijn partner nadien een bieding heeft gedaan.
- Als het bieden eindigt voordat zijn partner aan de beurt is om te bieden, mag na het einde van de biedperiode de bieding van de speler niet meer worden gewijzigd.

De termijn voor toepassing van dit artikel is nog niet verstreken.

Partner west heeft immers niet geboden na oosts vergissing. En omdat west niet meer aan de beurt kon komen, geldt als limiet het einde van de biedperiode, dat is de uitkomst met de beeldzijde zichtbaar.

Oost maakte ook geen kijkfout.

Stel dat oost bijvoorbeeld wests 3♦ had aangezien voor een 3♠-bod, dan kan artikel 25A eveneens geen redding bieden.

Het gaat in deze zaak dus zuiver om het vaststellen van een *niet bedoelde bieding* die oost *zonder denkpaauze* wijzigde *óf trachtte* te wijzigen.

Voor vriend, vijand én arbiter is duidelijk dat oost geen moment een ruitencontract wilde spelen. De vergissing van oost zit in zijn denkproces, waarin hij besluit **niet** voor 4♠ te gaan (maar voor 3♠) en past, omdat hij even vergeet dat op dit moment niet 3♠ maar 3♦ het laatste bod is.

Op het moment dat hij het paskaartje pakt, wil oost ook écht het paskaartje pakken. En als oost na zuids pas ziet dat het contract 3♦ is, wil hij zijn pas wijzigen in 3♠. Als met denkpaauze een denk*verandering* wordt bedoeld, komt deze wijziging niet door de controle. Oosts eerste gedachte was immers om te passen, en die wijkt duidelijk af van een 3♠-bod.

De arbiter koos voor deze interpretatie en stond de wijziging in 3♠ dus niet toe, waarop Zuid protest aantekende. Ik geef de volledige uitspraak van de PK.

UITSPRAAK van de Protestcommissie van de Nederlandse Bridge Bond inzake het protest van BC X tegen de beslissing van de wedstrijdler, genomen op spel 17 van de wedstrijd X – Y.

Protest is aangetekend tegen de behandeling van een arbitrage betreffende een spel waarbij een speler tijdens het bieden vraagt om zijn gedane bieding te mogen wijzigen.

De protesterende partij claimt dat de wedstrijdler artikel 25 niet juist heeft toegepast.

De wedstrijdler heeft vastgesteld dat de pas van Oost gedaan is in een biedverloop waarbij West een fit in schoppen met bescheiden manche-interesse toont. Daarnaast is vastgesteld dat er hier geen sprake was van verpakken. Vervolgens heeft ook Zuid gepast waarna het biedverloop in principe was geëindigd.

Oost wil zich nu beroepen op artikel 25A van de spelregels omdat hij nooit de bedoeling heeft gehad om 3 Ruiten te laten spelen. De wedstrijdler heeft dit afgewezen.

Naar oordeel van de PK heeft de wedstrijdler de spelregels correct geïnterpreteerd.

De beslissing van de wedstrijdler wordt gehandhaafd.

Het protestgeld wordt niet geretourneerd.

Leiden, 2 december 2014

De Protestcommissie

Henk van Tent
(voor deze Marc van Beijsterveldt, afd. wedstrijd zaken)

Noot 1. Artikel 25 lid A is in principe bedoeld om dingen als verpakken in de biddingbox en verspreken bij het niet goed beheersen van de voertaal te corrigeren. Het gaat hierbij om acties die geen basis vinden in de aan dit spel gerelateerde gedachtegang in het hoofd van de betrokken speler.

Noot 2. Het feit dat de gedachtegang soms een bridgetechnisch onlogisch resultaat veroorzaakt is geen reden om 25A toe te passen.

Uit deze - weldadig heldere - onderbouwing blijkt dat de PK ervan uitgaat dat dit artikel *in principe* is bedoeld om zaken als verpakken en versprekingen door het niet goed beheersen van de voertaal te corrigeren.

Ook stelt de PK dat een aan dit spel gerelateerde gedachtegang buiten artikel 25A valt.

Dit lijkt nog wél de deur open te zetten naar een gedachtegang die voortkomt uit een *ander* spel. Stel dat oost paste, omdat hij nog nadacht over het vorige spel waarin hij eerder had moeten passen, en daarom nu - ten onrechte - past, dan lijkt *Noot 2* deze deur nog op een kier te houden...

Op zich klinkt dat plausibel, omdat de gedachte aan een *ánder* spel geen enkele informatie geeft over dit spel. Minpunt zou dan kunnen zijn dat het verhaal van de speler een (te) grote rol kan spelen.

Wat kunnen wij met deze uitspraak?

Mijn persoonlijke voorkeur is geen geheim: artikel 25A schrappen: geboden is geboden, zoals een eigen doelpunt een eigen doelpunt is. Maar... zolang artikel 25A bestaat, zullen we die moeten toepassen, en dan het liefst éénduidig en niet al te voorzichtig/zuinig. Als op een club de ene arbiter daar ruimer mee omgaat dan zijn/haar collega, ontstaat daarmee een vorm van ongelijkheid.

Als we de onderbouwing volgen van de Protestcommissie betekent dit vanaf nu:

Zolang partner niet heeft geboden of is uitgekomen - uitsluitend wijziging toestaan:

- met biedkaartjes: het pakken van een verkeerd biedkaartje.
- zonder biedkaartjes: het verkeerd uitspreken van een bod door onvoldoende beheersing van de voertaal.
- als de betreffende bieding absoluut niets te maken heeft met een gedachte over het huidige spel.

Daarmee sluiten we dan de volgende fouten definitief uit van wijziging (Art. 25A):

West	Oost
1SA	... pas
Oost heeft 15 punten, overweegt wel of geen slampoging; besluit van slem af te zien en past...	

Zuid opent 2♣ met 20 punten; had niet gezien dat zijn linkertegenstander met 1♠ opende.

Ja, en wat doen we dan met deze?

Zuid opent - na oosts 1♠-opening - met 2♣. Hij dacht (met zijn 20 punten) daarbij na over het vorige spel waarin hij naar 5♣ ging, met veel spijt dat hij niet op 2♣ was blijven zitten.
--

Dezelfde feiten als de vorige 2♣, maar met een verhaal dat niets te maken heeft met dit spel...

Als jouw oordeel van die verklaring afhangt, kun je die gemakkelijk controleren door even naar het resultaat op dat vorige spel te kijken.

Tip! Kijk daar alleen naar als je oordeel daar ook echt van afhangt!

Nieuwe Dossiers

Wel of niet 'open' op tafel?

Van de week had ik een bizarre arbitrage.

In slag 10 werd geconstateerd, dat er in de dummy een kaart minder was. Dit bleek ♥2 te zijn die verstopt zat onder twee klaverenkaarten.

Nu had de leider in slag 4 een hartenslag met troef ♦2 in de dummy gewonnen, omdat daar geen harten meer waren.

- Volgens artikel 14B4 is het verzuim van het spelen van harten in slag 4 een verzaking.
- Volgens artikel 64B3 vindt er geen rechtzetting plaats voor het niet spelen van een kaart die open op tafel ligt, met inbegrip van een kaart van de blinde.

Nu ontspoon zich een discussie over het "open" op tafel liggen. De betreffende ♥2 lag namelijk niet open op tafel.

Nu is er ook nog artikel 64C en die heb ik toegepast, door de verzakende partij één slag over te laten dragen i.p.v. géén slag overdragen (64B3).

Mijn vraag is nu of ik de juiste beslissing heb genomen.

Rob:

Je deed het helemaal goed!

In artikel 64B2 (na een tweede voldongen verzaking door dezelfde speler in dezelfde kleur) staat: 'Artikel 64C kan van toepassing zijn.' Omdat deze toevoeging alleen bij 64B2 staat, zou je kunnen denken dat 64C niet aan de orde is in andere verzakingsoorten. Niets is echter minder waar. En dat kun je ook opmaken uit de tekst van 64C.

Wanneer na een voldongen verzaking, *ook wanneer er geen rechtzetting voor voorzien is*, de wedstrijdleider van oordeel is dat de niet-overtredende partij onvoldoende schadeloos wordt gesteld door dit artikel, moet hij een arbitrale score toekennen.

De 'standaardrechtzetting' van twee slagen na een voldongen verzaking die is gewonnen met de ten onrechte gespeelde (troef)kaart, vervalt inderdaad. Alleen als door de verzaking de tegenstanders zijn benadeeld, past de arbiter artikel 64C toe. Beide partijen krijgen dan het aantal slagen dat zonder verzaking zou zijn gemaakt.

Dat ♥2 verstoep lag onder de klaverenkaarten verandert niet de status van 'open kaart'.

Correcte score of strafscore?

Paar A versus B zit op tafel 7 en moet spellen lenen; in dit geval de spellen 9-12.

Op spel 12 wordt nu abusievelijk de score van spel 9 ingevoerd, waardoor deze score dus en bij het juiste spel en ook nog eens bij spel 12 staat.

Zowel degene die op de BM ingevoerd heeft als de controle van het tegenpaar hebben gefaald.

Na afloop van de avond worden per mail de uitslagen verstuurd en een van de paren attendeert mij de volgende dag op deze fout, waardoor zij een nul haalden op het betreffende spel.

Formeel heeft men tot het begin van de volgende zitting de mogelijkheid om onregelmatigheden in de uitslag aan te kaarten.

Als wedstrijdleider geef ik aan dat indien het tegenpaar akkoord gaat - en alleen als men in staat is om de juiste score op spel 12 te melden - ik bereid ben dit aan te passen.

Echter op het betreffende spel staan op de frequentiestaat vijf verschillende uitslagen en de vraag is of er na een week waarin nog vaker gespeeld werd duidelijkheid kan ontstaan.

De oorspronkelijke (foute) score laten staan geeft het tegenpaar een onterechte 100% score.

Is het juist om beide paren hier een gemiddeld-min voor te geven, beide paren hebben tenslotte zitten slapen bij de verwerking van de BM.

Rob:

Even voor mijn duidelijkheid; spel 9 is gespeeld, en het contract met resultaat is ingevoerd bij spel 12.

In de regel is spel 9 het derde spel dat aan tafel 7 wordt gespeeld. Op dat moment zijn de spellen 11 en 12 al gespeeld en zal de BM spelnummer 12 niet nóg een keer accepteren.

En als spel 9 het eerste gespeelde spel is, en per abuis als spel 12 wordt ingevoerd, kan daarna het echte resultaat van spel 12 niet worden ingevoerd. In beide gevallen wordt direct de arbiter in de arm genomen en het probleem opgelost.

Ik begrijp uit het relaas dat na de invoer met spelnummer 12, hetzelfde resultaat nog een keer is ingevoerd met het juiste spelnummer (9). In spel 12 staat dus ook de score van spel 9. Dat beïnvloedt (zeer waarschijnlijk) de scores van de andere paren. Alleen al om die reden moet de ingevoerde score eruit.

Vervolgens kun je kiezen voor twee mogelijkheden als het werkelijke resultaat niet meer te traceren is:

- beide paren een G- voor onoplettendheid;
- voor beide paren Niet Gespeeld invoeren.

Als beide paren niet bekend staan als onverschillig/slordig, en opvoedkundige maatregelen niet nodig lijken, gaat mijn voorkeur uit naar Niet Gespeeld.

Wie bood voor de beurt?

Noord moet openen en denkt even na.

Ondertussen legt Oost 1♠ neer.

Noord is uitgedacht en legt een paskaartje neer.

Nu wordt opgemerkt dat Oost voor zijn beurt heeft geboden.

Oost is van mening dat Noord door het leggen van het paskaartje het bod van Oost heeft geaccepteerd.

De anderen zijn van mening dat alleen Zuid had kunnen accepteren en dat West één keer moet passen; dit zou tot gevolg hebben dat Oost 1♠ speelt, terwijl er 4♠ 'in zit'.

Wij hebben dit meningsverschil in der minne geschikt door het bieden opnieuw te starten met een pas van Noord, maar ik zou toch graag weten hoe dit volgens de regels moet worden opgelost.

Rob:

Het neerleggen van het paskaartje door noord, heft de rechtzetting op van het voor de beurt gedane 1♠-bod. Na de pas van noord wordt het bieden gewoon vervolgd. Stel dat oost na noords *pas* 1♥ biedt, om op een goedkope manier zijn tweede kleur aan te geven, dan is het goed om te weten dat de informatie van oosts eerste bod voor zijn partner west een verboden vrucht is! Niet voor NZ ☺.

Conclusie: jullie hebben dit vraagstuk geheel volgens de spelregels rechtgezet. Mijn complimenten!

Ron:

Oost doet een bod voor de beurt en volgens artikel 29A mag alleen zuid (LT) dit bod voor de beurt accepteren. Als zuid dat doet, is Zuid aan de beurt en dan zou Noord een bod voor de beurt doen. Dat klinkt wat oneerlijk.

Gelukkig hebben we daarvoor artikel 28B. Noord is aan de beurt en heeft het bod van oost niet gezien. Noord doet nu een bieding op de beurt. Dat is zijn goed recht, voordat er een rechtzetting is geweest. Doordat noord nu alsnog op de beurt biedt, gaat het bieden vanaf dat punt gewoon verder. De enige consequentie is, dat de betekenis van het 1 schoppen bod OI is voor west, maar verder zijn er geen sancties. Dus zelfs als zuid een bieding had gedaan, gaat alsnog alles van tafel op het moment dat Noord een bieding doet, waarbij hij ervan overtuigd is aan de beurt te zijn. Artikel 28B gaat voor 29A.

Als nu noord gewoon past, gaat het bieden van oost gewoon verder zonder consequenties, zolang oost maar alsnog 1 schoppen opent. Als oost nu ineens een ander bod gaat doen, is die hele 1 schoppen opening voor west Ongeoorloofde Informatie en bij gebruik moet de arbiter hier resoluut tegen optreden.

Onfatsoenlijk!

Ik weet niet meer en kan ook niet vinden wat er moet gebeuren als iemand biedt zonder zijn kaarten te hebben in gezien.

Rob:

Ik beschouw dat als een ernstige overtreding van fatsoen.

ARTIKEL 74

Optreden en fatsoen

A. Juiste houding

1. Een speler behoort zich altijd hoffelijk te gedragen.
2. Een speler behoort zorgvuldig iedere opmerking of handeling te vermijden die ergernis of verlegenheid zou kunnen veroorzaken bij een andere speler of het genoegen van het spel zou kunnen verstoren.
3. Een speler behoort steeds op dezelfde, correcte wijze te bieden en te spelen.

B. Fatsoen

Uit oogpunt van fatsoen behoort een speler niet:

- 1. onvoldoende aandacht aan het spel te besteden;**
2. ongevraagd commentaar te leveren tijdens het bieden en spelen;
3. een kaart klaar te houden voordat hij aan de beurt is;
4. het spelen onnodig te rekken (door bijvoorbeeld door te spelen terwijl hij weet dat alle slagen zeker voor hem zijn) met het oogmerk een tegenstander van zijn stuk te brengen;
5. de wedstrijdleider te ontbieden en hem toe te spreken op een voor deze of voor de andere spelers onhoffelijke wijze.

Daarmee geeft die speler immers duidelijk een hoge mate van onvoldoende aandacht aan.

Te langzaam...

Op spel 2 vindt het biedverloop plaats zoals hieronder is weergegeven. De feitelijke kaartverdeling is voor de arbitrage niet van belang en is ook niet genoteerd.

BIEDVERLOOP			
West	Noord	Oost	Zuid
-	-	pas	pas
pas	2SA	pas	3SA ^{A)}
pas	4♠	pas 4SA
a.p.			

3SA wordt gealerteerd en correct uitgelegd als 5krt ♠ en 4krt ♥

De denkpauze van Zuid daarna wordt niet betwist.

4SA is azenvraag volgens de afspraken van NZ.

Noord past (!) onder de mededeling: "het duurt mij allemaal te lang".

Nadat de dummy open is gegaan, roept West de arbiter omdat er in de dummy niet de beloofde 5krt ♠ en 4krt ♥ verschijnt. De geroepen arbiter besluit het contract te laten staan en beslist dat er gewoon verder gespeeld kan worden. Een redenering voor zijn besluit wordt niet gegeven (omdat hij het zelf ook niet wist). Het tafelresultaat is 4SA-1 voor een score van 20% voor NZ.

Na afloop van het spel zegt West het niet met de arbitrage eens te zijn en vindt dat Zuid niet meer had mogen bieden. Tevens vindt hij dat de arbiter het contract had moeten terugdraaien naar 4♠, te spelen door Noord, hetgeen een score van 0% zou hebben opgeleverd voor NZ.

Tot zover het feitenrelaas. Waar het mij om gaat is de juiste redenering in dit geval om tot een besluit te komen. Ik heb niet zelf gearbitreerd aan tafel maar heb wel met de spelers na afloop van de ronde hierover van gedachten gewisseld. Mijn gedachten zijn de volgende:

- Het 3SA bod is correct uitgelegd waardoor OW de juiste informatie hebben ontvangen. Door de uitleg van Noord weet Zuid dat hij een biedfout heeft gemaakt (dat mag, is geen overtreding). De uitleg is ongeoorloofde informatie voor Zuid en hij moet nu het antwoord van Noord afwachten en daar "correct" op reageren. Zuid biedt na een denkpauze 4SA (een slempoging) in een poging nog iets van het bieden te redden. De denkpauze van Zuid is ongeoorloofde informatie voor Noord waar deze geen gebruik van mag maken.
- Tot zover is er bij NZ ongeoorloofde informatie heen en weer over tafel gegaan waarbij beide keren de partner een keus heeft gehad in wat te bieden. De laatste pas van Noord is duidelijk gesuggereerd door de ongeoorloofde informatie en is een overtreding.
- De volgende vraag die dan beantwoord moet worden is of de

overtreding een nadelige score voor OW heeft opgeleverd. Mijn mening is van niet: 80% is een goede score voor OW. Er is volgens mij dan ook geen reden voor een arbitrale score en kan het tafelresultaat blijven staan. Dat West 100% had willen hebben is niet relevant.

Ik ben het dus met de beslissing van de arbiter eens. Graag jullie mening.

Rob:

Best wel leuk ☺.

Mag ik één opmerking plaatsen? Ik weet de verdeling niet van zuids hand. Als hij een hand heeft waarmee hij 3SA wilde spelen, en de gevaarlijke afspraak van het directe 3SA-bod even vergat, is het beslist geen overtreding om na noords 4schoppenbod met 4SA het schip te redden. Ook zonder de OI van de uitleg was hij beslist wakker geworden door de legale informatie van noords 4-schoppenbod. Dat heft de OI van de uitleg helemaal op.

Maar ... door de lang denkpaauze voorafgaand aan 4SA weten vriend en vijand dat zuid zich vergiste. En daar mogen vijanden OW wél, maar vriend noord beslist géén gebruik van maken! Noord zal dus in ieder geval braaf zijn azen moeten melden en ook op het derde bod van zuid in dezelfde lijn moeten reageren. En als daar dan 5SA-2 uit volgt, of erger, is dat volkomen correct. Geheel los daarvan kun je als arbiter NZ nog een korting geven van een kwart top, voor de pas van van Noord op 4SA.

Verkeerde zit

Van de week een klein probleem bij ons op de club.

Paar 3 en 4 in de eerste ronden zitten verkeerd aan tafel, dus paar 4 zit noord en tik alle gespeelde spellen dus in als 3NZ dit wordt pas opgemerkt bij einde ronde als op de loopkaart wordt gekeken voor de volgende tafel.

Het werd toen meteen aan de wedstijd leider gemeld, mijn voorstel was om de loopkaarten te wisselen en dan later ook de paarnamen te wijzigen. De wedsrijd leider stelde voor om de spellen 5 tot 8 te wijzigen na afloop met contrazit.

Wat volgens mij ook goed kon, nu beweert de WL dat de uitslag niet correct is met de wijziging in contrazit.

Hoe zit dat nu eigenlijk???

Rob:

Noord maakte twee fouten: hij zit in de verkeerde richting (NZ in plaats van OW) én hij voert zijn resultaten in alsof hij paar 3 is.

Deze dubbele fout kun je het gemakkelijkst herstellen door noord nu paarnummer 3 te geven, en het loopbriefje, en OW paarnummer 4.

Verder hoef je niets te doen, want paarnummer 3 moest deze ronde immers ook spelen in de NZ-lijn met de NZ-handen.

Waarom is deze fout NIET te corrigeren met de Contrazit? Omdat noord zijn resultaten als paar 3 heeft ingevoerd! Volgens het speelschema speelt paar 3 in de NZ-lijn. Als je nu voor Contrazit kiest, draai je daarmee NZ in de OW-richting. Gevolg is dan dat NZ resultaat met de NZ-handen opeens in de OW-richting wordt gezet. Een 7SA C in de NZ wordt dan opeens vergeleken met de arme OW-paren die geen punt in handen kregen!

Wanneer in Contrazit dan wél de juiste oplossing?

Als de verkeerd zittende NZ zijn resultaten wél bij het juiste paarnummer had gezet, bij paar 4. Volgens het schema zit paar 4 OW, maar speelde door de zitfout met de NZ-kaarten. Door dan paar 4 deze ronde in de NZ-richting te draaien, worden de resultaten vergeleken met de andere paren die eveneens met de NZ-handen speelden.

Tussenstand wel of niet op Bridgemate?

Mag ik jouw drie vragen stellen?

Ja!

Vraag 1

Je kunt bij de bridgemate tussen 2 rondes door zien wat je score is tot nu toe.

Het voelt bij mij aan als niet pluis omdat niet iedereen dat weet.

Tevens weet je dus of je in de volgende ronde alle zeilen moet bijzetten of juist veilig kunt spelen.

Kun jij hier iets over zeggen?

Het is aan de club om de tussenstand wel of niet zichtbaar te maken. Als de tussenstand zichtbaar is, moeten alle leden dat natuurlijk wel weten. Een schone taak voor de leiding. Wel of niet alle zeilen bijzetten kun je niet helemaal vaststellen aan de hand van de tussenstand. Je eindscore wordt immers niet alleen bepaald door de spellen die je nog moet spelen. Ook je reeds gespeelde spellen kunnen redelijk veranderen door de nieuwe resultaten. Ook zonder tussenstand te zien weet je vaak zelf wel of je het tot dat moment goed of slecht hebt gedaan.

In plaats van Stop- en Alert-kaartje

Een nieuw lid van onze club is wedstrijdleader op een andere club en heeft nare trekjes waar ik een hekel aan heb. Ik heb hem daarover aangesproken maar hij heeft een weerwoord die ik nog niet kan weerleggen.

- In plaats van het alertkaartje te gebruiken klopt hij op tafel.
- In plaats van het stopkaartje legt hij de bieding omgekeerd op tafel en laat het dan pas zien.

Het Biddingboxreglement spreekt duidelijke taal: zie de door mij gekleurde tekstdelen.

Biddingbox reglement

De Nederlandse Bridge Bond heeft, op aanbeveling van de Wereld Bridge Federatie, onderstaande regels voor het gebruik van biddingboxes als er niet met schermen gespeeld wordt, overgenomen. De speler die aan de beurt is om te bieden, legt zijn biedkaarten voor zich op tafel met de tekst gericht naar het midden. De biedkaarten worden van links naar rechts in een rij geplaatst waarbij de biedkaarten elkaar gedeeltelijk overlappen, maar wel alle biedingen zichtbaar blijven.

Spelers behoren de biedkaarten pas aan te raken als ze besloten hebben welke bieding ze gaan doen.

Een bieding wordt geacht gedaan te zijn als de biedkaart(en) uit de biddingbox gehaald zijn met de kennelijke bedoeling hiermee een bieding te doen (maar [artikel 25A](#) van de spelregels kan van toepassing zijn).

Alerteren moet gebeuren door middel van de alertkaart; de speler die alerteert, is ervoor verantwoordelijk dat zijn tegenstanders zijn alert opmerken.

Een speler kondigt een sprongbod aan door de stopkaart voor zich op

tafel te leggen en daarna de biedkaarten van zijn bod op tafel te leggen; na enige tijd haalt hij de stopkaart weer weg. Zijn LT mag pas bieden als de stopkaart weggehaald is (*Als de stopkaart haastig is verwijderd of niet gebruikt is, moet de opvolgende speler pauzeren alsof de stopkaart op de juiste manier gebruikt is.*).

Totdat de biedkaartjes van tafel gehaald zijn, kan een speler een herhaling van het biedverloop verkrijgen door de biedkaarten te bekijken. Zodra dat niet meer mogelijk is, kan een speler een mondelinge herhaling van de bieding verkrijgen als hij aan de beurt is om bij te spelen in de eerste slag.

© NBB. Officiële spelregels voor bridge, toelichting onder auspiciën van de Nederlandse Bridge Bond.

Ik ben ervan overtuigd dat de biddingbox uitgevonden is om al dat soort acties aan banden te leggen omdat er wel eens extra informatie mee gegeven kan worden.

Kun jij mij op weg helpen die persoon terecht te wijzen zonder dat ik hem van vals spel beticht?

Beste gigant,

Volgens het Biddingbox reglement moet het Alertkaartje en het Stopkaartje worden gebruikt. En wij als club gaan daarin mee. Groot voordeel van deze standaardhandeling is dat bij zelfs de meest argwanende speler geen spoor van argwaan kan ontstaan.

Voorals je niet gewend bent te stoppen en te alerteren volgens de richtlijnen is het best lastig dat gedrag te veranderen. Maar noodzakelijk is dat wel. Hoe kan ik jou helpen om vanaf nu de daarvoor bestemde kaarten te gebruiken?

Juiste speelvolgorde na uitkomst voor de beurt?

Gisterenavond kwam mijn partner voor haar beurt uit. Ik was de bridgemate aan het invoeren en zag het niet.

Toen ik klaver 7 uit mijn hand wilde spelen om te beginnen werd er gezegd door de dummy, he je partner is uitgekomen ik keek op en zag geen kaart. Deze was inmiddels in haar hand terug gegaan.

De dummy zei toen, zij speelde schoppenaas.

De arbiter kwam aan tafel en heeft een uitleg geven van accepteer je de uitkomst? De leider zei ja.

Uitkomen voor de beurt met de beeldzijde naar boven.

Na uitleg wat de mogelijkheden zijn wordt de uitkomst geaccepteerd door de leider.

De kaart van de overtreder is op dat moment gespeeld.

De dummy gaat open en de leider speelt een kaart bij.

Daarna speelt de partner van de overtreder een kaart bij en de dummy als laatste.

Is dit juist?

Aan mij werd namelijk gezegd door een door de wol geverfde arbiter dat het niet zo was maar de dummy als vierde bij moest spelen en dan pas open op tafel kwam.

Als ik het niet juist heb doe ik het al heel lang fout☺

Verneem graag van jou,

Rob:

Wat staat in 'de wet'?

ARTIKEL 54

Voor de beurt uitkomen met de beeldzijde naar boven

Als een uitkomst voor de beurt met de beeldzijde naar boven wordt gelegd en de partner van de overtreder uitkomt met de beeldzijde naar beneden, bepaalt de wedstrijdleider dat de gedekte uitkomst teruggenomen moet worden. Bovendien:

A. Leider legt zijn hand open

Na een uitkomst voor de beurt met de beeldzijde naar boven mag de leider zijn hand openleggen; hij wordt blinde. Als de leider zijn hand begint open te leggen en hierbij één of meer kaarten toont, moet hij zijn hele hand openleggen. De blinde wordt leider.

B. Leider accepteert uitkomst

Als een tegenspeler de uitkomst voor de beurt met de beeldzijde naar boven op tafel legt, kan de leider deze uitkomst accepteren zoals bepaald in [artikel 53](#) en de blinde legt nu zijn hand open, in overeenstemming met [artikel 41](#).

1. De tweede kaart in de slag wordt uit de hand van de leider gespeeld.

2. Als de leider de tweede kaart in de slag uit de blinde speelt, mag de kaart van de blinde niet teruggenomen worden, behalve om een verzaking te herstellen.

C. Leider moet uitkomst accepteren

Als de leider een kaart van de blinde had kunnen zien (uitgezonderd kaarten die de blinde getoond heeft tijdens het bieden en die behandeld zijn volgens [artikel 24](#)), moet hij de uitkomst accepteren.

D. Leider accepteert uitkomst niet

De leider mag van de tegenspeler eisen dat hij zijn uitkomst voor de beurt met de beeldzijde naar boven terugneemt. De teruggenomen kaart wordt een grote strafkaart en [artikel 50D](#) is van toepassing.

E. Uitkomst door de verkeerde partij

Als de vermoedelijke leider of de blinde tracht uit te komen, is [artikel 24](#) van toepassing.

© NBB. Officiële spelregels voor bridge, toelichting onder auspiciën van de Nederlandse Bridge Bond.

Conclusie: je doet het al heel lang goed!

Ron:

Nog even een toevoeging:

Als er verkeerd wordt uitgekomen en de leider accepteert, kan hij nog steeds kiezen om inderdaad leider of dummy te worden. Als hij dummy wordt, legt hij zijn kaart open en zijn partner wordt leider.

Als de leider besluit leider te blijven, gaat eerst de dummy open. Nu krijgt de leider om een speelplan te maken en te besluiten wat hij uit de hand zal bijspelen. Vervolgens eindigt de slag in de dummy.

Als ik het verhaal goed begrijp, gaat volgens die arbiter de dummy pas open als er uit die hand gespeeld moet worden. Dat betekent, dat de leider in de eerste slag nog geen speelplan heeft kunnen maken en maar wat moet spelen. Dat is dus niet juist.

Voorbehoud recht

Arbitrageprobleem spel 3

spel 3
Z / OW

♠ 10 7 3 2
♥ H B 10 3
♦ 9 8 3 2
♣ H

♠ 6 4 ♥ V 6 ♦ A H 10 ♣ V 10 9 8 5 2	N W O Z	♠ B 9 8 ♥ 9 8 7 5 2 ♦ B 5 ♣ B 4 3
--	-------------------	--

♠ A H V 5
♥ A 4
♦ V 7 6 4
♣ A 7 6

Bieding:

West	Noord	Oost	Zuid
			1♣
2♣ ¹	Dbf	pas	2♠ ²
pas	pas	pas	

- 1) niet gealerteerd
- 2) aan de beurt zijnde vraagt Z aan O de betekenis van het 2♣ bod.
Oost zegt 'ik denk dat het sterk is zonder klaveren'

Voordat W uitkomt met ♦A zegt hij, 'mijn partner heeft geen goede uitleg gegeven van mijn 2♣ bod'

Zuid zegt nu zijn rechten voor te willen behouden en wil graag een arbiter aan tafel.

De arbiter komt aan tafel en Z legt uit wat er aan de hand is.

De arbiter zegt a) dat W deze uitleg niet had hoeven / mogen geven

b) dat het spel verder gespeeld moet worden en hij na afloop zal bezien of NZ nadeel hebben ondervonden om alsdan corrigerend op te treden.

Zuid zegt nu te twifelen aan de juistheid van de arbitrage en vraagt om een 2^e arbiter aan tafel.

Arbiter 1 gaat hiermede accoord en arbiter 2 komt aan tafel.

Terwijl arbiter 1 verder zwijgend aan tafel blijft staan legt Z nog eens uit wat er gebeurt is.

Arbiter 2 reageert hetzelfde als arbiter 1.

Het spel wordt gespeeld voor 2♠ +2 en dit blijkt een 0% score voor NZ.

Zuid tekent protest aan en verzoekt beide arbiters om te corrigeren.

Beide arbiters besluiten de score te handhaven omdat de schuld niet ligt aan de verkeerde informatie van OW maar omdat NZ te passief gereageerd hebben op hun beider kaarten.

a) Zuid had een sterker bod moeten doen dan 2♠ om zijn kracht aan te geven

b) na 2♠ had N toch zeker een keer mogen / kunnen verhogen naar 3♠

Vraag: was de arbitrale beslissing de juiste ?

Overige uitslagen op dit spel waren:	(2x)		<u>NZ score</u>
		Z 3SA+1	+430
		Z 4♣ C	+420
		Z 3SA C	+400
		W 2♣ X -1	+200
		Z 2♠ +3	+200
		Z 2♠ +2	+170 (betreffend paar)

Rob:

Als na verkeerde uitleg van de tegenstanders een slechte score het gevolg is van een grove eigen fout, zijn de gevolgen daarvan geheel voor rekening van de niet-overtreders. In de praktijk moet de niet-overtredende partij het heel bont maken om het slechte resultaat te behouden. Wat vooral zwaar weegt is: een verkeerde uitleg die het lastiger maakt om het juiste contract uit te bieden.

Met die gedachte, zien we zuid met een geweldige hand van negentien punten openen met 1♣. West biedt 2♣, wat wordt uitgelegd als sterk zonder klaveren.

Noord geeft een doublet, waardoor zuid toch wel minstens zes punten mag verwachten met een kwartet in de beide hoge kleuren. Dat gegeven maakt 4♠ al tot een aantrekkelijk contract, en als noords doublet niet twee hoge 4-kaarten garandeert, dan 3SA.

Omdat zuid zelfs 3♠ in de biddingbox laat zitten kan ik mij volledig vinden in het oordeel van de beide arbiters.

West heeft recht op de uitleg dat hij als tegenspeler zijn correctie pas moet melden ná de 13e slag.

Ron:

Toevallig ben ik het met Rob eens.

Ik kan me voorstellen, dat Zuid na de uitleg dat het sterk is twijfelt over 4♠, want de punten zitten allemaal achter hem, maar 3♠ is dan het minst wat je biedt.

Het volgende zou je kunnen doen om te zien of zuid nou echt een grove fout begin of niet:

In lijn met de methode van art 16D kun je de zuidhand aan een stuk of 6 spelers voorleggen van hetzelfde niveau met een vergelijkbaar biedsysteem.

Je legt het biedverloop voor, inclusief de uitleg dat de 2♣ sterk zonder klaveren is.

Vervolgens vraag je naar hun overweging en wat ze uiteindelijk zouden bieden.

Als er minstens 2 zijn die ook 2♠ bieden, lijkt het me niet zo'n grove fout en dan gaan we alsnog naar 4♠-contract.

Artikel 16D is een formele procedure om de arbiter te helpen bij het vormen van een oordeel of een bieding een redelijk alternatief is of niet. Mijns inziens kun je dezelfde procedure hanteren om te beoordelen of de betreffende speler een grove fout verweten kan worden. Dit puur als opinievormend voor de betreffende arbiter.

Ik vind overigens dat OW hun voordeel ontnomen mag worden door een kwarttop korting te geven. Verkeerde uitleg (kennelijk geen afspraak) en correctie op het verkeerde moment.

Verkeerde uitleg

Board 14

East Deals

None Vul

♠ A H 10 9

♥ A 9 8 4

♦ H B 10

♣ 10 3

♠ 8 5 4 2

♥ V 10 6 5

♦ A 9

♣ H 4 2

♠ V B 7

♥ B 7 2

♦ V 4

♣ A V 8 7 6

♠ 6 3

♥ H 3

♦ 8 7 6 5 3 2

♣ B 9 5

West	Noord	Oost	Zuid
		Pas	pas
pas	1SA	2♣	pas
pas	pas		

Oost past in 1ste hand met 12 pt, wat natuurlijk geen overtreding is.
Noord opent 1SA, oost nu 2♣ - alert bij west : beide lage kleuren.

Na het spelen roepen NZ de arbiter wanneer ze vaststellen dat oost enkel ♣ heeft, zuid voelt zich benadeeld, gezien hij anders na 1SA 2♠ zou hebben geboden = transfer voor een van beide mineurs, en zij derhalve een contract in ♦ zouden hebben gevonden. Oost en West is een paar dat nooit eerder samenspeelde en west heeft gepast met 3♣ mee. Wat moet er nu gebeuren? Had Oost de tegenpartij moeten verwittigen voor de uitkomst? Moet OW bestraft worden, alhoewel zij ter goeder trouw waren, of blijft het bij een verwittiging? Moet de score voor NZ worden aangepast, zij scoren nu slechts 23,33 %?

Rob:

Zeker als alle spelers te goeder trouw handelden, spreken we niet van straffen maar van corrigeren ☺.

Vergissen mag en de uitleg is correct. En oost heeft het geluk dat west korter is in de ruitenkleur.

Maar als een afspraak als deze nog geen jaar wordt gespeeld, dan moet de arbiter ervan uitgaan dat deze afspraak niet is gemaakt. En dat maakt dan opeens de uitleg wél verkeerd! Met de uitleg dat oost alleen klaveren belooft zou zuid inderdaad via 2♠ naar 3♦ kunnen gaan, of als die afspraak na een tussenbod vervalt, naar 2♦.

Ik zou de score voor beide partijen aanpassen in: NZ 3♦ C.

Ron:

Ik ben het eens met Rob's oordeel. Er blijft nog één vraag open staan, namelijk of oost NZ had moeten melden dat west verkeerd uitlegde.

Als oost 2♣ bood vanwege zijn klaverkaart en west alerteert vanwege een afspraak, moet eerst worden vastgesteld of die afspraak er is. Als er geen afspraak is, biedt oost correct en legt west verkeerd uit. In dat geval zou oost voor de uitkomst NZ moeten melden, dat west verkeerd uitlegde.

Als oost de afspraak vergeten was, is er sprake van een biedfout. Oost biedt verkeerd, maar west legt correct uit. In dat geval mag oost geen krimp geven en ook niets melden bij de uitkomst. Alleen vanwege de uitspraak van de Weko omtrent het correcte gebruik van conventies wordt de biedfout nu afgehandeld als een verkeerde uitleg. Op zich heel krom, want als je biedfout wordt opgevat als verkeerde uitleg, zou je voor de uitkomst juist de tegenstanders de kans moeten geven om in het juiste contract te komen, zoals de strekking van de spelregels stelt. Maar ja, wij maken de regels niet.

Gepasseerd door achterliggend verkeer

Ik speel als leider Zuid een SA-contract en speel mijn vrije ruitens uit die beide oppies niet meer bezitten.

Op enig moment heb ik een laatste ruiten in mijn hand en een laatste ruiten op tafel. Ik (zuid) speel de laatste ruiten vanuit mijn hand en op dat moment gebeuren de volgende dingen:

- West gaat in de denktank en gooit dus nog geen kaart bij.
- Vervolgens pakt Noord alvast zijn laatste ruiten waarop Oost ook alvast een kaart bijgoot.

Mijn vraag:

Is de handelwijze van Oost geoorloofd?

Rob:

Oost is in overtreding! Maar... omdat dummy zijn laatste ruitenkaart al pakte, heeft dat voor OW geen consequenties (artikel 57 C 1).

Claim...

Zuid speelt 3SA, heeft al vijf slagen gewonnen; dummy won de vorige slag met \spadesuit B.

	\spadesuit -	
	\heartsuit A 3	
	\diamondsuit	
	\clubsuit 10 8	
\spadesuit 8 5		\spadesuit -
\heartsuit 8		\heartsuit 5
\diamondsuit 9		\diamondsuit -
\clubsuit -		\clubsuit B 9 2
	\spadesuit -	
	\heartsuit H V 7 2	
	\diamondsuit -	
	\clubsuit -	

Zuid legt nu zijn kaarten op tafel en claimt de overige slagen zonder te vertellen hoe hij de resterende slagen denkt te maken.

Nu is mijn vraag : Mag Oost eisen om klaveren te spelen voor 2 down nu leider zuid meteen al zijn kaarten laat zien?

Zonder duidelijk speelplan wordt elke twijfel toch in het nadeel van de claimer uitgelegd. Moeilijke beslissing voor de arbiter of niet.

Rob:

Ik blaas eerst een misverstand op. Als de leider claimt maakt het niet uit of hij daarbij wel of niet zijn hand open legt! Na een claim van de leider wordt namelijk niet verder gespeeld!

Wat wel verschil kan maken is of de leider claimt met of zonder toelichting doet. Met een toelichting als: 'Ik maak nu alle hartens', zal niemand zeggen: 'OK, begin dan maar met ♥3.'

Zonder deze toelichting moet de arbiter inschatten wat de leider zou hebben gedaan als hij niet had geclaimd. Dat lijkt mij in dit spel geen probleem met deze sterke hartenkleur. Dat de tegenspelers hopen op iets moois ligt voor de hand, maar dat de leider toch wel weet dat na de derde hartenslag alle ontbrekende hartens wel zijn gevallen, zal zelfs een nog heel onervaren bridger zien.

Twijfel je als arbiter, dan kun je aan de leider vragen wat hij in harten en klaveren verwacht bij de tegenspelers. Komt daar een duidelijk 'twee hartenkaarten' uit, en 'klaverboer', dan zijn alle partijen gerustgesteld. Als hij niet het aantal hartens weet, en ook niet zeker of er nog een hoger klaverenplaatje in zit, dan kun je een klaverenvervolg niet uitsluiten, en wordt het resultaat zelfs -3!